

Kesten pred ulazom u Olginu školu raste uz sam pločnik. Godinama pored njega prolaze mali učenici i ne mogu izmeriti obim njegovog stabla svojim đačkim lenjirima, i, vremenom, postaju učitelji. Hodajući ulicom, u kojoj ima najviše kestenova, na putu za školu pokušavaju širokom sokaku nadenuti pravo ime. Pomaže im mašta malih đaka: iz Žarkovog crvenog sokaka ulaze u Olginu crvenu školu, sedaju u klupe i kroz prozor učionice posmatraju kesten, pokušavaju pogledom premeriti obim njegovog stabla.

NA KAPIJI GRADSKOG PARKA

Kada čovek stane iza rešetke kapije na glavnom ulazu u Gradski park i uhvati se za rešetke, priljubi glavu uz njih, sa ulice vidimo zatvorenika.

Kada dete od šest godina isto učini i iza rešetke napući ustašca, vidimo — iz sokaka kojim polako hodamo — živu igračku u velikoj Gradskoj bašti koja se sama sa sobom zabavlja i ruga nam se, jer smo napolju, izvan tajanstvene, tihe i zanimljive priče parka. Mi joj se približavamo.

Kada se nađemo u zelenkastom sutonu parka, pedeset koraka od glavnog ulaza i na njegovoj rešetkastoj kapiji ugledamo čoveka — on korača prema rešetkama jer želi izaći — vidimo ljudsku siluetu (možda je makazama izrezana iz novina) koja je nalepljena na kapiju. Ne miče se, a između rešetki razmak postaje sve veći. Hoćemo reći da se čovek sužava, to mu se sokak približava.

A kada sa istog mesta spazimo šestogodišnjeg klinca u hodu prema izlazu (po asfaltiranoj centralnoj stazi posutoj hladovinom hrastova i platana), vidimo dete koje želi reći da je priča u Gradskom parku mrtva i dosadna.

Čovek i dete se nisu ni pomerili.

MANGUPI PRED »SRBIJOM«

Na stepeništu ulaza u »Srbiju«, još iz vremena kada je to bio jedini hotel u varoši, stoje dečaci. Grickaju semenke od sunco-kreta. Leti su bosonogi i u podne sede na kamenim stepenicima držeći raširene dnevne listove. Čitaju izveštaje na sportskim stranama. Govore živim jezikom o fudbalskim i košarkaškim klubovima.

Nedeljom govore o popodnevnoj fudbalskoj utakmici na Gradskom stadionu, i grickaju semenke. Ulaze, povremeno, u bife od stepeništa na čašu »banatskog rizlinga«, Vraćaju se i nadlanicom otiru usta.

Začute i posmatraju devojkicu koja prolazi.

Sedaju na kameni stepenik. Ili se naslanjaju na jedan od dva stuba na širokom ulazu. Pilje prema Gradskoj kući. Ili listaju novine i traže sportske rubrike. Ogledaju se u staklenim vratima na kojima je, iznutra, nalepljen natpis BASTA RADI.

Pljuckaju ljuške od semenki ispred hotela.

Tek posle četrnaest časova, kao svi zaposleni ljudi, pa i nedeljom i praznicima, i kada je vreme loše, odlaze kućama.

Dečaci kod »Srbije« imaju skoro trideset godina.

ČARDAK NI NA NEBU NI NA ZEMLJI

Vršački čardak ni na nebu ni na zemlji je na širokom bilu. Planinarski dom je u korpi balona koji se podiže. Pred njim je otvoreno Bilo, dalje, prema oblacima što se u svetlosti pretvaraju u prozračnu maglu, puca vidik prema nižim brdima Vršačkih planina i zamagljenoj ravnici. Odatle su se popeli ljudi na široko bilo.

Vidi se: Planinarski dom visi u nivou vrhova borovih krošnj, kao lađa s krovom umesto palube. Iz njegovih malenih soba ujutro izlaze izletnici, široke ruke na drvenoj verandi i zevaju. Čini im se da nisu ni na zemlji, ni u nebesima. Silaze niz basamake, i sada su na zemlji. Korpa letećeg balona se malo podigla: vetar će je poneti.

Vrščani su ogrnuli džempere oko vrata. Opijum od vazduha izlazi iz četinara.

Sunčeva svetlost polako klizi po travnatom proplanku širokog bila i približava se Domu planinara, i pozlaćuje Čardak ni na nebu ni na zemlji.

Voda, zaustavljena branom, belasa se. Ljudi je vide i koračaju prema njoj.

Na betoniranom platou ispred Čardaka stolovi i stolice na rasklapanje, sa aluminijumskim šupljim nogama. Na stolovima flaše piva i bočice voćnih sokova, i laktovi ljudi.

Izletnici ustaju sa stolica i uz duboke uzdahe silaze prema proplanku, ka brani. Izgleda da su sišli s broda na zelenu moršku pučinu.

Podne spušta Čardak na zemlju, i tek predveče, kada magla ceo vidik, opet uvuče u sebe, Čardak se pretvara, kako dan nestaje, u bešumnu korpu letećeg balona. Vrščani sanjaju. Opojan vazduh uvlači im se u snove i vodi ih puteljkom ni na nebu ni na zemlji.

miroslav antić

svitac

ili esej o l'kovnom u detetu

I

Šta misliš, o čemu govore svici?

Da li si ikada prisluškiavao

njihovo sanjivo došaptavanje u avgustovskoj travi?

Mali svitac, na primer, pita svog velikog svica: kako mogu da dospem do one lepe zvezde tamo?¹⁹⁶

Veliki, dostojanstven u svojoj nemoći, osmehuje se bledozelenim odsjajem.

Ovo ovde gde živiš, kaže on, takođe je nekakva tajanstvena i obla zvezda za jednog malog svica koji stanuje tamo i pita se večeras kako da dospe do tebe.¹⁹⁷

Promenite se želja,¹⁹⁸ kaže na kraju, i prevalićete divna i ogromna prostranstva¹⁹⁹ kakva razumem danas samo još ja i neki svici u meni iz minulih vremena.

II

Onda mali svitac sklapa oči.

I evo: izgleda kao da je zaspao.

To je, naravno, avgust, i sve je blago u vazduhu.

Sa neba padaju zvezde. Sa zemlje poleću kresnice.

I oduvek se mimoilaze zbog nesporazuma svojih svemira.²⁰⁰

A mali svitac uopšte i nije svitac.

On je samo jedno večito pitanje²⁰¹ sa krilima od fosfora

i let mu je unapred određen: završava se u korenju.²⁰²

Osuđen tako, on skida sa sebe kao prozračnu košulju²⁰³

svu svoju detinjastu sigurnost.

I dugo plače ove noći u avgustu.

III

Plače i veliki svitac.

Izgleda kao da spava, ali i on u sebi plače.

Jer i veliki svitac nije svitac.

On je samo jedan večiti odgovor²⁰⁴ nalik na utehu umornih.

Odgovor sa krilima od izbledele mesečine,

izmišljen, ali potreban,

jer bez njega bi svi mali svici umrli još u detinjstvu.²⁰⁵

BELEŠKE

196. Dok mislim o zvezdama ljudski, nikako ne mogu da utvrdim da li je moje oko teleskop ili mikroskop.

Imam li ja osobinu da povećavam i prećunjem, ili da obezvređujem i udaljujem prostore?

- Polja, pulsiranja, oblici, signali, rastojanja...
— da li se to zbiva u meni, ili tamo u svetlosti?
- Da li je svemir isto i kad se u njega žmuri?
Treba nekako zanemariti odrasli način razmišljanja.
- Nikako ne mogu da utvrdim da li je buđenje slike
tek to kad konačno shvatim da sanjam da sam sanjam.
197. Potpuno ista slika, gledana raznim očima,
može da bude promašaj ili da bude čarolija.
- Potpuno ista daljina, merena drukčijim shvatanjem,
može da bude tu negde, ili da bude čak tamo.
- Potpuno ista svetlost za nekoga je melem,
za nekog — opekotina.
- Ne menjaju se gibanja, ni vreme, ni bezgraničnost.
Ne menja se pra-govor, nego njegova artikulacija.
- Ne menjaju se, dakle, istine, nego njihova upotreba.
- Još niko nije proučio zbog čega deca gledaju
tako što ne posmatraju vidom,
nego posmatraju — vid.
198. Dete, koje uporno crta crno sunce,
posve sigurno nešto zna, ali neće da kaže.
- U zabludi je svako ko upotrebljava izraz: pun čežnje.
Zar nije čežnja stanje očajničke praznine?
- Samo pesnici dozvoljavaju sebi nesmotrenost
da prave slike kao: sit gladi, ili: pijan žeđi.
- Ko kaže da je obasjavanje — davanje?
Možda je svetlost jaukanje tame za ljubavlju.
199. Izgleda sve je, ipak, u nekoj sasvim drukčijoj,
nama još nepoznatoj asimetriji prisustva.
- Klube prostora odmotava se u levak,
sliva se kroz spiralnu tačku lišenu svih dimenzija
i ponovo se istače i obrnuto namotava
u to što zovemo prostorom nekog susednog neba.
- Načinimo li model dve takve antispirale,
vrlo smo blizu da shvatimo čaroliju detinjstva:
— čistotu odgonetke kosmičkog likovnog gesta.
- To je upravo ono što treba da se utvrdi:
da li je sklonost prema neperspektivi kod naivnih
doslovno iskustvo nasleđa te tačke bez veličine,
— uspomena na perspektivu vrtloga.
200. Vrhunac posmatranja postiže se kad oko
ne ume više da sakuplja, već samo odašilje utiske.
- Sumnjam da je ijedna zrelost spremna
da se prihvati takvog sistema svetlosti.
- Dalje je čitava stvar i u hitrini,
u nevhvatljivosti kojom se emituje um.
- Sumnjam da je ijedna zrelost spremna
da se zauvek odrekne gravitacije duha.
- Mi se stalno vrtimo oko pobijanja odgovora.
Mora postojati neka pamet
kojom se, pre svega, opovrgava pitanje.
201. Da li se deca, kad crtaju, prave da ne primećuju senke,
ili su njima sve stvari tako bistre i razređene
da i ne razaznaju ivice, već samo mekotu obrisu?
- Možda primaju stvarnost kao dar. Kao svečanost.
Jer svet, što ih opkoljava, uopšte ne smatraju zamkom,
nego sopstvenim oreolom.
- A možda nešto slute, pa ostavljaju dokaze?
- Možda su njihovi crteži ogromne zbirke tragova
onoga što se prelilo kroz beskonačnu dubinu opne
iz jednog ovakvog beskraj u neki onakav beskraj.
- Kao da je tu predmet uopšte važan.
Važne su posledice predmeta.
202. Velike prisutnosti nisu uvek i velika trajanja.
Velika stvaranja nisu uvek i velika ostvarenja.
- Strpljivim odlučavanjem od imitiranja
prave se krila da bi se postigla nezavisnost.
- Letenje je vrhunac nezadovoljstva,
ali nezadovoljstva sobom, a ne drugima.
- Ko uspe da ume da neće i ono što mora da hoće,
uspeo je da otkrije i savršenu pokretljivost.
- Umetnost je po hemijskom sastavu svetlost
sa fantastičnim talentom ubrzanja.
203. Jedino deca znaju kakve je boje bezbojno.
Odrasli boju vide kako su naučili napamet.
I tek u časima straha poneko konačno progleda.
- To se ne postiže očima.
Ratnici kažu da se u jurišu jedino vidi zvuk
i da svi tog trenutka prestaju da prepoznaju zastave.
- Sigurno umiru zapanjeni:
osnovna boja je ista na barjacima svih vojski
— zaslepljujuće belo.
- Jedino deca su otkrila da je bezbojno one boje
koja se ohvati nasumice.
- Samo njima je jasno
da li je spektar nasilje učinjeno nad svetlošću,
ili je svetlost nasilje učinjeno nad spektrom.
204. Ako je uopšte bio početak, prvi od svih,
on mora postojati i sad, i događa se dok ovo govorim.
- Mora postojati i kraj, kao što izvor i ušće
traju u istom trenutku na raznim stranama toka.
- Mi verovatno neprekidno doživljujemo svoje pre i svoje
posle
- a nismo ih ni svesni, jer ih drukčije zovemo.
- Ne mogu da se otresem sve nelagodnijeg utiska
da mi se stalno dešava ponovo isto vreme.
205. Nemati poverenja u logiku.
Možda je spas u sistemima nedoraslog i mitskog.
U proročanskoj igrariji. U mogućnosti nemogućeg.
- Ne baviti se nadživelim izraslinama svesti.
- Kad razmišljamo o prostoru, uvek imamo predstavu
da je to ono nešto u čemu se mi događamo.
- Možda smo mi to nešto gde se događa prostor.
Možda mi nismo u sebi iznutra, nego smo spolja iznutra.
- Najveći dokaz da nelogično mora postojati
to je, pre svega, nedostatak dokaza da ga nema.